

Υπόθεση C-590/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

25 Σεπτεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesgerichtshof (Γερμανία)

Ημερομηνία της διατάξεως του αιτούντος δικαστηρίου:

14 Σεπτεμβρίου 2023

Ενάγοντες και αναιρεσιόντες:

CG

YN

Εναγόμενοι και αναιρεσίβλητοι:

Pelham GmbH

SD

UP

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Προσβολή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων διά της λήψεως αποσπασμάτων από ξένα φωνογραφήματα με τη μέθοδο του ηχητικού δείγματος (sampling)

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, για την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Αποτελεί η περιοριστική του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ρύθμιση της χρήσης για μίμηση κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29/EK διάταξη επικουρικής εφαρμογής σε κάθε περίπτωση καλλιτεχνικής αντιπαράθεσης με προϋφιστάμενο έργο ή άλλο αντικείμενο αναφοράς συμπεριλαμβανομένης της δειγματοληψίας (sampling); Εξαρτάται η έννοια της μίμησης από περιοριστικά κριτήρια όπως η προϋπόθεση του χιούμορ, της μίμησης τεχνοτροπίας ή της απότισης φόρου τιμής;

2. Προϋποθέτει η χρήση «για» μίμηση, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29/EK, τη διαπίστωση πρόθεσης του χρήστη να χρησιμοποιήσει αντικείμενο προστατευόμενο από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας για μίμηση ή αρκεί το ευδιάκριτο της χρήσης του ως μίμηση για όποιον γνωρίζει το εν λόγω προστατευόμενο από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας αντικείμενο και διαθέτει την απαιτούμενη διανοητική ικανότητα ώστε να αντιληφθεί τη μίμηση;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Άρθρο 51a του Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (νόμου περί του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, στο εξής: UrhG)

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της κύριας δίκης

- 1 Το μουσικό συγκρότημα «Kraftwerk», στα μέλη του οποίου συγκαταλέγονταν ο πρώτος ενάγων και ο δικαιοπάροχος της δεύτερης ενάγουσας, κυκλοφόρησε το έτος 1977 φωνογράφημα στο οποίο περιλαμβάνεται το μουσικό κομμάτι «Metall auf Metall». Οι δεύτερος και τρίτος εναγόμενοι είναι οι συνθέτες του μουσικού κομματιού «Nur mir» το οποίο η πρώτη εναγομένη ηχογράφησε σε φωνογραφήματα που κυκλοφόρησαν το έτος 1997.
- 2 Οι ενάγοντες ισχυρίζονται ότι οι εναγόμενοι αντέγραψαν ηλεκτρονικά ένα ηχητικό δείγμα (sample) περίπου δύο δευτερολέπτων μιας ρυθμικής ακολουθίας από το μουσικό κομμάτι «Metall auf Metall» και ενσωμάτωσαν το sample αυτό, σε συνεχή επανάληψη, στο τραγούδι «Nur mir», μολονότι ήταν δυνατό η ίδια ρυθμική ακολουθία να αναπαραχθεί ζωντανά από ερμηνευτές καλλιτέχνες. Με τον τρόπο αυτόν, κατά τους ενάγοντες, προσέβαλαν το συγγενικό δικαίωμα του οποίου είναι δικαιούχοι ως παραγωγοί φωνογραφημάτων. Οι ενάγοντες άσκησαν

αγωγή κατά των εναγομένων ζητώντας, μεταξύ άλλων, την άρση της προσβολής, τη διαβίβαση πληροφοριών και την παράδοση των φωνογραφημάτων με σκοπό την καταστροφή τους.

- 3 Το πρωτοδικείο έκανε δεκτή την αγωγή. Η έφεση των εναγομένων κατά της πρωτόδικης αποφάσεως δεν ευδοκίμησε. Κατόπιν αναιρέσεως των εναγομένων, η υπόθεση αναπέμφθηκε στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Κατόπιν της εκ νέου απόρριψης της έφεσης, καθώς και της αναίρεσης κατά της δεύτερης αποφάσεως του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, το Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, Γερμανία) εξαφάνισε τις αναιρετικές αποφάσεις και τη δεύτερη εφετειακή απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση στο αιτούν δικαστήριο. Το αιτούν δικαστήριο, στο πλαίσιο της τρίτης αναιρετικής δίκης, υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο τα οποία απαντήθηκαν από το τελευταίο (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, C-476/17). Με τρίτη απόφασή του επί της αναίρεσης των εναγομένων, το δικάσαν τμήμα εξαφάνισε την απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου και ανέπεμψε την υπόθεση στο τελευταίο για να την εκδικάσει εκ νέου και να εκδώσει απόφαση.
- 4 Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο μεταρρύθμισε την απόφαση του πρωτοδικείου υποχρεώνοντας τους εναγομένους στη διαβίβαση πληροφοριών για τον αριθμό των φωνογραφημάτων που παρήχθησαν ή/και διακινήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα από τις 22 Δεκεμβρίου 2002 έως τις 7 Ιουνίου 2021 με την ηχοληψία του τραγουδιού «Nur mir» καθώς και στην παράδοση των αντιγράφων των εν λόγω φωνογραφημάτων με σκοπό την καταστροφή τους, αναγνωρίζοντας, παράλληλα, ως προς τα ανωτέρω, την υποχρέωση των εναγομένων σε αποζημίωση. Κατά τα λοιπά απέρριψε την αγωγή. Με την αναίρεσή τους ενώπιον του αιτούντος του δικαστηρίου, οι ενάγοντες επιδιώκουν και την ικανοποίηση των αγωγικών αξιώσεών τους για το διάστημα από τις 7 Ιουνίου 2021 και εξής. Οι εναγόμενοι ζητούν την απόρριψη της αναίρεσης.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 5 Η ευδοκίμηση της αναίρεσης εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29.
- 6 Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν αναγνώρισε προσβολή δικαιώματος για το χρονικό διάστημα από την έναρξη ισχύος του άρθρου 51a του UrhG στις 7 Ιουνίου 2021. Έκρινε ότι η αξίωση για άρση της προσβολής είναι αβάσιμη και ότι από τις 7 Ιουνίου 2021 δεν υφίστανται (πλέον) οι αξιώσεις για διαβίβαση πληροφοριών, για παράδοση φωνογραφημάτων με σκοπό την καταστροφή τους και για καθορισμό αποζημίωσης, διότι η λήψη της ρυθμικής ακολουθίας από το τραγούδι «Metall auf Metall» με τη μέθοδο της δειγματοληψίας (sampling) συνιστά μίμηση κατά την έννοια του άρθρου 51a, πρώτη περίοδος, του UrhG όπως ισχύει από την ανωτέρω ημερομηνία και εξής.
- 7 Η αναίρεση θα γίνει δεκτή, εάν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο εσφαλμένως έκρινε ότι η λήψη της ρυθμικής ακολουθίας από το τραγούδι «Metall auf Metall» με τη

μέθοδο της δειγματοληψίας (sampling) αποτελεί επιτρεπτή χρήση για μίμηση, δυνάμει του άρθρου 51a, πρώτη περίοδος, του UrhG όπως ισχύει από τις 7 Ιουνίου 2021, ούτως ώστε να μην υφίσταται προσβολή ούτε των συγγενικών δικαιωμάτων, τα οποία επικαλούνται οι ενάγοντες ως παραγωγικοί φωνογραφήματων ή ως ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, ούτε του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας του πρώτου ενάγοντος.

- 8 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο αποφαίνόμενο ότι έχουν υποστεί προσβολή τα δικαιώματα των εναγόντων ως παραγωγών φωνογραφήματων και ως ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και ότι η ληφθείσα διά δειγματοληψίας (sampling) ρυθμική ακολουθία αποτελεί μουσικό έργο προστατευόμενο από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.
- 9 Σύμφωνα με το άρθρο 51a, πρώτη περίοδος, του UrhG, επιτρέπεται η αναπαραγωγή, η διάδοση και η παρουσίαση στο κοινό ενός ήδη δημοσιευμένου έργου για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση. Η ως άνω διάταξη εφαρμόζεται κατ' αναλογία τόσο στα συγγενικά δικαιώματα του ερμηνευτή ή εκτελεστή καλλιτέχνη όσο και σε αυτά του παραγωγού φωνογραφήματος.
- 10 Το άρθρο 51a του UrhG αποσκοπεί στη μεταφορά των διατάξεων του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', και παράγραφος 4, της οδηγίας 2001/29 στην εσωτερική έννομη τάξη και, ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο σύμφωνο προς την οδηγία.
- 11 Δεδομένου ότι η επίμαχη λήψη της ρυθμικής ακολουθίας δεν πληροί της προϋποθέσεις γελοιογραφίας ή παρωδίας του μουσικού κομματιού «Metall auf Metall», καθοριστική σημασία σε περίπτωση αμφισβήτησης έχει εάν η επίδικη λήψη πραγματοποιήθηκε για μίμηση κατά την έννοια του άρθρου 51a του UrhG, σε συνδυασμό με το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29.
- 12 Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος: Πρέπει να διευκρινιστεί κατά πόσον ο περιορισμός της χρήσης για μίμηση κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29/EG αποτελεί διάταξη επικουρικής εφαρμογής σε κάθε περίπτωση καλλιτεχνικής αντιπαράθεσης με προϋφιστάμενο έργο ή άλλο αντικείμενο αναφοράς συμπεριλαμβανομένης της δειγματοληψίας (sampling) και εάν για τον όρο «μίμηση» ισχύουν περιοριστικά κριτήρια όπως η προϋπόθεση του χιούμορ, της μίμησης τεχνοτροπίας ή της απότισης φόρου τιμής.
- 13 Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν έχει προβεί σε καμία διαπίστωση σχετικά με την έννοια του όρου «μίμηση» στην καθημερινή γλώσσα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το εύρος της έννοιας του όρου «μίμηση» στην καθομιλουμένη πολλών κρατών μελών θα μπορούσε να εκτείνεται από τη μίμηση τεχνοτροπίας έως τον ανασυνδυασμό στοιχείων ή ανασυνθέσεις ήδη υφιστάμενου υλικού ξένης προέλευσης. Όσο και αν διαφέρουν μεταξύ τους στις λεπτομέρειες, κοινό σημείο αναφοράς όλων των εννοιών που εμπίπτουν στο ως άνω εύρος αποτελεί η σχέση τους με κάτι ήδη υφιστάμενο.

- 14 Το γεγονός ότι η περίπτωση της μίμησης ρυθμίζεται μαζί με αυτές της παρωδίας και της γελοιογραφίας στην ίδια περιοριστική του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας διάταξη, ενδέχεται να συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι η μίμηση, η παρωδία και η γελοιογραφία ομοιάζουν ως προς τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά τους. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Deckmyn und Vrijheidsfonds, C-201/13, σκέψη 20) τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά της παρωδίας είναι, αφενός, ότι αναφέρεται σε υφιστάμενο έργο, εμφανίζοντας παραλλήλως αντιληπτές διαφορές σε σχέση με αυτό, και, αφετέρου, ότι συνιστά εκδήλωση χιούμορ ή διακωμωδήσεως. Αντιθέτως, η παρωδία δεν είναι απαραίτητο να έχει δικό της πρωτότυπο χαρακτήρα.
- 15 Βάσει των ανωτέρω, ουσιαστικό χαρακτηριστικό και της μίμησης θα μπορούσε να είναι σε κάθε περίπτωση το ότι αυτή αναφέρεται σε υφιστάμενο έργο, ενώ, παράλληλα, εμφανίζει αντιληπτές διαφορές σε σχέση με αυτό. Ωστόσο, πέραν των ανωτέρω, φαίνεται να υπάρχουν αμφιβολίες κατά πόσον η αντιγραφή τεχνοτροπίας αγαθού προστατευόμενου από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ή η αναφορά υπό μορφή απότισης φόρου τιμής αποτελεί ουσιαστικό χαρακτηριστικό της μίμησης, ακριβώς όπως η παρωδία και η γελοιογραφία συνιστούν εκδήλωση χιούμορ ή διακωμωδήσεως. Μολονότι το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29 πρέπει να ερμηνεύεται στενά, δεδομένου ότι θεσπίζει εξαίρεση από τα δικαιώματα που προβλέπονται στα άρθρα 2 και 3 της οδηγίας, η ερμηνεία του πρέπει να μη θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα της εξαίρεσεως που έχει τεθεί και να μην έρχεται σε αντίθεση προς τον σκοπό της.
- 16 Από τον σκοπό της εξαίρεσης της «μίμησης» θα μπορούσε να συναχθεί ότι η εν λόγω περιοριστική διάταξη πρέπει να αντιμετωπίζεται ως διάταξη επικουρικής εφαρμογής σε κάθε περίπτωση καλλιτεχνικής αντιπαράθεσης με προϋφιστάμενο έργο ή άλλο αντικείμενο αναφοράς συμπεριλαμβανομένης της δειγματοληψίας (sampling) η οποία δεν προϋποθέτει περαιτέρω περιοριστικά κριτήρια. Συναφώς, το Δικαστήριο παραπέμπει στους γενικούς στόχους της οδηγίας 2001/29, στους οποίους περιλαμβάνεται η εναρμόνιση που συμβάλλει στην υλοποίηση των τεσσάρων ελευθεριών της εσωτερικής αγοράς, καθώς και η εξασφάλιση δέουσας εξισορρόπησης δικαιωμάτων και συμφερόντων τόσο των δημιουργών όσο και των χρηστών έργων που προστατεύονται από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (πρβλ. C-201/13, σκέψεις 25 και 26).
- 17 Βάσει των ανωτέρω, η εξαίρεση της «μίμησης» θα μπορούσε ενδεχομένως να εφαρμόζεται όταν ανακύπτει καλλιτεχνική αντιπαράθεση με το χρησιμοποιούμενο έργο. Ο περιορισμός των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας υπέρ της μίμησης θα μπορούσε να εκληφθεί ως γενικός περιορισμός υπέρ της καλλιτεχνικής ελευθερίας.
- 18 Σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3 της οδηγίας 2001/29, τα δικαιώματα των δημιουργών, παραγωγών φωνογραφημάτων και ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών απολαύουν της προστασίας της προβλεπόμενης από το άρθρο 17, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων διανοητικής

ιδιοκτησίας. Από την άλλη πλευρά, η χρήση έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης ή της καλλιτεχνικής ελευθερίας. Επομένως, η επίδικη στην υπό κρίση υπόθεση τεχνική της «δειγματοληψίας» (sampling), η οποία συνίσταται στη λήψη από χρήστη ενός sample από φωνογράφημα και στη χρήση αυτού για τη δημιουργία νέου έργου, αποτελεί μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης που εμπίπτει στη σφαίρα της προστατευόμενης ελευθερίας των τεχνών, δυνάμει του άρθρου 13 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 19 Κατά την εισαγωγή του νέου περιορισμού του άρθρου 51a του UrhG, ο Γερμανός νομοθέτης είχε υπόψη του μια ευρεία έννοια της μίμησης, στην οποία, με την επιφύλαξη της δέουσας εξισορρόπησης δικαιωμάτων και συμφερόντων τόσο των δημιουργών όσο και των χρηστών, θα πρέπει να περιλαμβάνονται ιδίως μέθοδοι όπως, μεταξύ άλλων, η δειγματοληψία (sampling), διότι οι τεχνικές καλλιτεχνικής δημιουργίας οι οποίες παραθέτουν, μιμούνται και παραπέμπουν αποτελούν κυρίαρχο στοιχείο της διακειμενικότητας και της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας καθώς και της επικοινωνίας στα «μέσα κοινωνικής δικτύωσης».
- 20 Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος: Επιπλέον, πρέπει να διευκρινιστεί πότε η χρήση, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, στοιχείο ια', της οδηγίας 2001/29, πραγματοποιείται «για» μίμηση. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι συναφώς θα έπρεπε να αρκεί η διαπίστωση ότι η χρήση είναι ευδιάκριτη ως μίμηση για όποιον γνωρίζει το εν λόγω προστατευόμενο από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας αγαθό και διαθέτει την απαιτούμενη διανοητική ικανότητα ώστε να αντιληφθεί τη μίμηση.
- 21 Τα προδικαστικά ερωτήματα είναι κρίσιμα για την επίλυση της διαφοράς. Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι κρίσιμο όσον αφορά τις διαπιστώσεις του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ότι το μουσικό κομμάτι «Nur mir» θυμίζει, μεν, τη ρυθμική ακολουθία που έχει ληφθεί από το «Metall auf Metall», αλλά, ταυτόχρονα, εμφανίζει αντιληπτές διαφορές από αυτό, ενώ, επίσης, ούτε την τεχνολογία της ρυθμικής ακολουθίας που έχει ληφθεί από το «Metall auf Metall» αντιγράφει, ούτε συνιστά εκδήλωση χιούμορ ή διακωμωδήσεως. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι κρίσιμο όσον αφορά το γεγονός ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν αποφάνθηκε σχετικά με την πρόθεση των εναγομένων, διότι έκρινε ότι δεν ήταν απαραίτητο να διαπιστωθεί πρόθεση του επεξεργαστή να προβεί στην αντιγραφή ή απότιση φόρου τιμής.
- 22 Η διάταξη του άρθρου 5, παράγραφος 5, της οδηγίας 2001/29 λαμβάνει υπόψη τον στόχο της δέουσας εξισορρόπησης δικαιωμάτων και συμφερόντων. Βάσει αυτής, οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί που αναφέρονται στο άρθρο 5 της οδηγίας εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις οι οποίες δεν αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου και δεν θίγουν αδικαιολογήτως τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου («έλεγχος των τριών σταδίων»). Στην υπό κρίση υπόθεση, με βάση τις διαπιστώσεις του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, οι ανωτέρω προϋποθέσεις πληρούνται.

ΕΤΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ